Nr 19

Justitieutskottets betänkande i anledning av propositionen 1973:74 med förslag till organisation av samhällets rättshjälp m. m. jämte motioner.

Propositionen

I propositionen 1973:74 har Kungl. Maj:t (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för organisationen av samhällets rättshjälp som departementschefen förordar i propositionen,

2. till Allmänna advokatbyråer m. m.: Utrustning på tilläggsstat III för budgetåret 1972/73 under andra huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 850 000 kr.,

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta högst 30 ordinarie tjänster för chef för allmän advokatbyrå med beteckningen r,

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsåtgärder som behövs på grund av övertagandet av personal vid rättshjälpsanstalterna,

5. till Rättshjälpskostnader för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 75 000 000 kr.,

6. till Rättshjälpsnämnderna för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 3 520 000 kr.,

7. till Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

8. till Bidrag till allmänna advokatbyråer för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kr.,

9. till Allmänna advokatbyråer m. m.: Utrustning för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kr.,

10. till Ersättning åt vittnen m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisar utskottet till vad utskottet anför på s. 2.

Motionerna

I samband med propositionen behandlar utskottet två i anledning av propositionen väckta motioner, 1973:1733 och 1973:1734, samt en vid riksdagens början väckt motion, 1973:600.

I motionen 1973:1733 av herr Boo m. fl. (c) yrkas att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1973:74 beslutar

1. att centralmyndigheten åläggs att före beslut om etablering av allmän advokatbyrå eller mottagning eller vid prövning av indragning av sådan höra landstinget,

2. att varje i rättshjälpsnämnds verksamhetsområde ingående län

garanteras minst en representant i rättshjälpsnämnden.

I motionen 1973:1734 av herr Winberg m. fl. (m) yrkas att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1973:74

1. beslutar att rättshjälpsreformen icke skall träda i kraft förrän den 1 januari 1974,

2. uttalar att principen om allmänna advokatbyråers självbärighet innebär att avskrivning av en allmän advokatbyrås ackumulerade underskott icke skall kunna ske genom att ackumulerade överskott från andra allmänna byråer tas i anspråk.

I motionen 1973:600 av herr Glimnér m. fl. (c, fp) yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller att ersättningen av allmänna medel till vittnen m. fl. fastställs till 100 kr. för dag jämte traktamente enligt det statliga reglementet fr. o. m. den 1 juli 1973.

Utskottet

Inledning

Den genomgripande reform av samhällets rättshjälp som riksdagen tidigare beslutat (prop. 1972:4, JuU 1972:12, rskr 1972:205 och prop. 1972:132, JuU 1973:1, rskr 1973:21) skall träda i kraft den 1 juli 1973. Reformen, som främst regleras i den nya rättshjälpslagen, innebär bl. a. att rättshjälp i princip skall kunna erhållas i varje rättslig angelägenhet där behov av rättshjälp finns. Den rättssökande skall efter förmåga bidra till kostnaderna för rättshjälpen. Rättshjälp skall lämnas av advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå eller av annan som förordnas till biträde. En allmän advokatbyrå med staten som huvudman skall i princip finnas i varje län. För handläggning av ärenden om rättshjälp skall finnas regionala rättshjälpsnämnder. En centralmyndighet skall handha tillsynen över och samordningen av uppgifterna inom rättshjälpsområdet. Avsikten är att centralmyndighetsfunktionerna skall förläggas till det blivande domstolsverket samt i avvaktan på verkets inrättande handhas av domstolsväsendets organisationsnämnd (DON).

Genom propositionen läggs fram förslag till organisation av rättshjälpsverksamheten m. m. Det föreslås att 30 allmänna advokatbyråer med staten som huvudman blir inrättade. Beträffande 16 av dessa är det fråga om ett övertagande av de nuvarande rättshjälpsanstalterna medan 14 är helt nya byråer. Vidare föreslås att sex regionala rättshjälpsnämnder inrättas.

Propositionen innehåller även förslag till ekonomisystem för rättshjälpsverksamheten och framställningar om anslag för rättshjälpskostnader, rättshjälpsnämnder, allmänna advokatbyråer, bidrag till allmänna advokatbyråer, utrustning till allmänna advokatbyråer samt ersättning åt vittnen m. m. Vidare berörs avvecklingen av nuvarande rättshjälpsformer.

I det följande behandlar utskottet vissa frågor som tagits upp i motioner eller eljest tilldragit sig utskottets särskilda uppmärksamhet. I

övrigt föranleder Kungl. Maj:ts förslag icke några särskilda uttalanden från utskottets sida.

Allmänna advokatbyråer och mottagningsverksamhet utanför huvudorten

Rättshjälpsreformen innebär som nyss nämnts att det allmänna skall lämna rättshjälp vid i princip en allmän advokatbyrå i varje län. Offentliga rättshjälpsanstalter finns f. n. i Stockholm (2 stycken), Norrköping, Linköping, Helsingborg, Malmö, Halmstad, Göteborg, Vänersborg, Borås, Karlstad, Örebro, Västerås, Gävle, Luleå och Haparanda. Enligt de riktlinjer för organisationen av samhällets rättshjälp som departementschefen förordar i propositionen bör allmänna advokatbyråer finnas på dessa 15 orter och byggas upp på grundval av de nuvarande rättshjälpsanstalterna. Härutöver bör enligt propositionen ytterligare 14 allmänna advokatbyråer nu inrättas. Med ledning av bl. a. undersökningar rörande tillgången till och behovet av juridisk service har DON föreslagit att av de nya allmänna advokatbyråerna sju inrättas redan i samband med att rättshjälpsreformen träder i kraft, nämligen i Södertälje, Jönköping, Eskilstuna, Växjö, Karlskrona, Kristianstad och Sundsvall samt att snarast möjligt därefter ytterligare sju nya advokatbyråer inrättas, nämligen i Kalmar, Skövde, Stockholm (utöver de två byråer som ersätter nuvarande rättshjälpsanstalter), Uppsala, Umeå, Falun/Borlänge och Östersund. Enligt vad departementschefen uttalar får det ankomma på Kungl. Maj:t att besluta vid vilka tidpunkter under budgetåret 1973/74 och på vilka platser byråerna skall inrättas.

Flertalet av de nuvarande rättshjälpsanstalterna har mottagningar på orter utanför huvudorten. I största möjliga utsträckning bör enligt departementschefen mottagningsverksamhet fortfarande bedrivas på dessa orter. Även andra orter kan bli aktuella för mottagning. Om det behövs bör också de nya allmänna advokatbyråerna anordna mottagning utanför huvudorten. Härutöver förordar departementschefen att mottagningsverksamhet skall äga rum på vissa fängvårdsanstalter. I de fall där mottagningsverksamheten visar sig olönsam får en avvägning göras mellan kostnadskonsekvenserna och allmänhetens behov av juridisk service. Departementschefen föreslår att Kungl. Maj:t bör bemyndiga centralmyndigheten att besluta om omfattningen av de allmänna advokatbyråernas mottagningsverksamhet på annan ort än huvudort.

I motionen 1973:1733 framförs önskemål om samråd mellan centralmyndigheten och landstingen i frågor om inrättande av allmän advokatbyrå samt om anordnande och indragning av mottagningsverksamhet på orter utanför huvudorten. Motionärerna utgår från att landstingen med deras lokala förankring har bättre förutsättningar än centralmyndigheten att bedöma behovet av juridisk service inom olika orter i länet. Eftersom allmänna advokatbyråer kommer att finnas endast i större tätorter, är mottagningsverksamheten på andra orter enligt motionärerna av stor betydelse för upprätthållandet av en tillfredsställande servicenivå. Bl. a. mot den bakgrunden anser motionärerna det vara särskilt viktigt med

samråd mellan centralmyndigheten och landstingen vid prövning av om mottagning skall inrättas eller bibehållas. I fråga om lokaliseringen av allmänna advokatbyråer riktar motionärerna ingen invändning mot de förslag som upptas i propositionen, med de framhåller att framtida förändringar – bl. a. såvitt gäller utbudet av juridisk service genom enskilt verksamma jurister – kan komma att leda till att behovet av statlig advokatservice förändras. Med hänsyn härtill bör man aktivt följa utvecklingen och genom anordnande av mottagningar på ytterligare orter eller på annat sätt från det allmännas sida sörja för att en tillfredsställande juridisk service finns över hela landet. Också i sådant hänseende skulle enligt motionärerna ett samarbete mellan centralmyndigheten och landstingen vara värdefullt. Under hänvisning till det anförda hemställer motionärerna att riksdagen beslutar att centralmyndigheten åläggs att höra landstinget före beslut om etablering av allmän advokatbyrå eller mottagning utanför huvudorten eller vid prövning av indragning av sådan.

I samband med förra årets beslut beträffande rättshjälpsreformen uttalade utskottet att reformen uppenbarligen kommer att öka efterfrågan på biträde i rättsliga angelägenheter i sådan grad att behovet inte kan tillgodoses inom ramen för de nuvarande rättshjälpsanstalternas och enskilda advokatbyråernas resurser. Utskottet anslöt sig också till tanken att det allmänna skall lämna rättshjälp vid i princip en advokatbyrå i varje län. Mot bakgrund av dessa överväganden har utskottet intet att invända mot Kungl. Maj:ts förslag att nu inrätta 30 allmänna advokatbyråer. Eftersom av praktiska skäl samtliga byråer inte kan börja sin verksamhet den 1 juli 1973, har utskottet inte heller någon erinran mot departementschefens förslag att det får ankomma på Kungl. Maj:t att besluta vid vilka tidpunkter de skilda byråerna skall inrättas. Som departementschefen anför bör de nya byråerna byggas upp successivt. Rörande lokaliseringsorterna för de nya byråerna förutsätter utskottet att beslut härom träffas under största möjliga hänsynstagande till resultatet av de omfattande undersökningar som DON redovisat. I anledning av uttalandena i motionen 1973:1733 om behovet av ytterligare allmänna advokatbyråer i framtiden vill utskottet framhålla att det får förutsättas att centralmyndigheten för rättshjälpen kontinuerligt följer rättshjälpsreformens verkningar och uppkommande förändringar i tillgången till och behovet av rättsligt biträde över hela landet samt gör de framställningar till Kungl. Maj:t om inrättande eller indragning av byråer som betingas av utvecklingen. Något ställningstagande beträffande behovet av ytterligare allmänna advokatbyråer bör inte göras innan ett betydande erfarenhetsmaterial av reformens verkningar föreligger.

Efterfrågan av juridisk service är som framhållits av DON mycket avståndskänslig. En betydande del av klienterna vid en rättshjälpsanstalt eller ett enskilt advokatkontor kommer från ett mycket begränsat geografisk område. Detta förhållande talar för departementschefens förslag om anordnande av mottagningar utanför de orter där de allmänna advokatbyråerna är belägna, på samma sätt som f. n. sker vid flertalet rättshjälpsanstalter och en del enskilda advokatbyråer. Sådan mottag-

ningsverksamhet utgör enligt utskottets mening också ett lämpligt medel att sörja för rättsligt biträde på orter där en advokatbyrå skulle vara olönsam och kan även innebära ett smidigt sätt att tillgodose behovet av rättslig service på viss ort i avbidan på ställningstagande till frågan om inrättande av en allmän advokatbyrå där. Utskottet biträder därför departementschefens förslag om mottagningsverksamhet utanför allmän advokatbyrås huvudort och har intet att erinra mot att centralmyndigheten bemyndigas besluta om omfattningen av mottagningsverksamheten. Vägledande vid beslut om mottagning utanför huvudort bör liksom vid inrättande av allmänna advokatbyråer vara bl. a. befolkningstätheten, antalet privatpraktiserande jurister och antalet domstolar inom verksamhetsområdet.

När det gäller det i motionen 1973:1733 framförda önskemålet om samråd i hithörande frågor mellan centralmyndigheten och landstingen vill utskottet till en början peka på att en utgångspunkt för rättshjälpsreformen är att huvudmannaskapet för det allmännas rättshjälpsverksamhet skall övertas av staten, varigenom den hittillsvarande splittringen av det allmännas insatser härvidlag på en mängd olika myndigheter kan upphöra. Övertagandet motiverades icke av någon kritik mot de hittillsvarande huvudmännen, främst landstingen, utan uppbars av intresset att åstadkomma ett effektivare utnyttjande av tillgängliga resurser och att underlätta kontrollen över samhällets kostnader för rättshjälpen. Det bör tilläggas att utvidgningen av det allmännas advokatverksamhet i första hand skall bygga på de nuvarande landstingskommunala rättshjälpsanstalterna och att det härigenom blir möjligt att ta till vara de goda erfarenheterna av deras verksamhet. I fråga om mottagningsverksamheten bör vidare beaktas att de nuvarande mottagningarna utanför huvudorten ofta inrättats på initiativ av berörda kommuner som i åtskilliga fall tillhandahåller lokaler. I samband med statens övertagande av den hittillsvarande verksamheten får i förekommande fall avtal träffas med berörda landsting och kommuner om övertagande av lokaler och inventarier. Vid de härav föranledda kontakterna får representanter för landsting och kommuner tillfälle att framföra regionalt och lokalt betingade synpunkter på frågorna om den framtida omfattningen av det allmännas advokatverksamhet. Som DON anfört i fråga om mottagningsorterna för de hittillsvarande rättshjälpsanstalterna bör vidare samråd äga rum mellan centralmyndigheten och varje byrå. Det får enligt utskottets mening förutsättas att de framställningar om förändringar i det allmännas utbud av juridisk service som i samband med reformens genomförande och därefter riktas till centralmyndigheten från kommuner eller landsting blir i största möjliga utsträckning beaktade. Någon anledning att i enlighet med motionärernas önskemål formalisera samarbetet mellan centralmyndigheten och landstingen eller att ålägga myndigheten att i vissa frågor höra landstingen föreligger enligt utskottets mening inte. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen 1973:1733 i denna del.

Rättshjälpsnämnds sammansättning

För handläggning av ärenden om rättshjälp skall finnas regionala rättshjälpsnämnder. Dessa skall bl. a. pröva ansökningar om rättshjälp, förordna biträde samt bestämma ersättning till biträde i sådana mål eller ärenden som inte behandlas vid allmän domstol.

Enligt rättshjälpslagen skall rättshjälpsnämnd bestå av ordförande, som skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv, samt fyra andra ledamöter. Av de sistnämnda ledamöterna skall två vara advokater inom nämndens verksamhetsområde, en anställd på allmän advokatbyrå och en enskilt verksam. Ordförande i rättshjälpsnämnd förordnas av Kungl. Maj:t medan övriga ledamöter utses av centralmyndigheten. Av de sistnämnda utses den som skall vara enskilt verksam advokat efter förslag av Sveriges advokatsamfund och de ledamöter som ej skall vara advokater efter förslag av landsting i län inom rättshjälpsnämndens verksamhetsområde. Ingår i detta område kommun som inte tillhör landstingskommun skall förslag lämnas även av fullmäktige i kommunen. För ledamot skall finnas ersättare. Bestämmelserna om ledamot har motsvarande tillämpning på ersättare. I regel är nämnden beslutför med ordföranden och de två lekmannaledamöterna. I vissa fall skall samtliga ledamöter delta, t. ex. om ett ärende är av principiell betydelse eller eljest av särskild vikt. Nämndens beslutanderätt skall kunna delegeras till tjänsteman vid nämnden. Rättshjälpsnämnds verksamhetsområde skall bestämmas av Kungl. Maj:t.

I anslutning till överväganden vid rättshjälpsreformens antagande uttalar sig departementschefen i propositionen för att rättshjälpsnämnder skall inrättas på de sex orter där hovrätterna är belägna och att de ges samma verksamhetsområden som hovrätternas domkretsar. I organisatoriskt hänseende förutses en nära anknytning mellan rättshjälpnämnderna och hovrätterna. Sålunda avses bl. a. nämndernas personal formellt bli tjänstemän vid hovrätterna. Utskottet har ingen erinran mot vad departementschefen uttalat om inrättandet av rättshjälpsnämnder och deras verksamhetsområden. Liksom departementschefen anser utskottet det vara en fördel för verksamheten om nämndernas kansligöromål utförs inom hovrätterna. Bl. a. kan nämnderna vid tillfälliga vakanser och i andra speciella arbetssituationer få hjälp från hovrätterna med personal för handläggar- och biträdesuppgifter.

En följd av den föreslagna ordningen blir att verksamhetsområdet för de flesta rättshjälpsnämnderna kommer att omfatta flera län. Exempelvis kommer att till rättshjälpsnämnden i Stockholm höra Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Gotlands, Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län samt del av Gävleborgs län, och till nämnden i Jönköping kommer att höra Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Skaraborgs län. Med det begränsade antal ledamöter som skall ingå i rättshjälpsnämnderna kan som påpekas i motionen 1973:1733 vissa län komma att bli orepresenterade i den nämnd som handlägger ärenden som berör dessa län. Med hänsyn bl. a. till den vikt som måste läggas vid god

kännedom om och kontakt med de lokala förhållandena hemställer motionärerna att riksdagen beslutar att varje i rättshjälpsnämnds verksamhetsområde ingående län garanteras minst en representant i nämnden.

Motionärernas önskemål om ett ökat antal ledamöter i rättshjälpsnämnd är motiverat främst av intresset att lokala synpunkter skall kunna göras gällande i nämnden. Härvidlag får enligt utskottets mening beaktas att de arbetsuppgifter som ankommer på rättshjälpsnämnd i huvudsak består i prövning av ansökningar om rättshjälp, förordnande av biträde och bestämmande av ersättning till biträde samt att vid sammanträden med nämnden i dess helhet företrädesvis endast principiellt betydelsefulla eller särskilt viktiga ärenden skall förekomma. I sådana ärenden torde regelmässigt utrymmet för lokala synpunkter vara begränsat. Vad i motionen anförs ger således inte anledning att frångå föregående års beslut om antalet ledamöter i rättshjälpsnämnd, så mycket mindre som landstingen och de landstingsfria kommunerna enligt vad ovan angivits tillförsäkrats visst inflytande på valet av lekmannarepresentanterna i nämnderna. Med hänsyn till att vissa ärenden kan inrymma lokala aspekter förutsätter utskottet dock att centralmyndigheten vid utseendet av ledamöter och suppleanter – även när det gäller dem som skall vara advokater – i görligaste mån tillser att det uppkommer en lämplig geografisk spridning inom rättshjälpsnämndens verksamhetsområde. Härigenom kan de önskemål som ligger bakom motionsyrkandet i inte obetydlig utsträckning tillgodoses. På angivna skäl avstyrker utskottet bifall till motionen 1973:1733 i denna del.

Budget- och ekonomisystem, anslagsfrågor

Vid angivandet av riktlinjerna för rättshjälpsverksamhetens budget- och ekonomisystem uttalar departementschefen att man måste välja ett system som är förenligt med verksamhetens art samt att härvidlag den självbärighetsprincip som skall gälla för de allmänna advokatbyråerna och de krav på affärsmässighet och konkurrens på lika villkor med enskilda advokater som uppställts är av särskilt intresse.

I motionen 1973:1734 hemställs – under hänvisning till vissa uttalanden i propositionen – att riksdagen skall uttala att principen om allmänna advokatbyråers självbärighet innebär att avskrivning av en allmän advokatbyrås ackumulerade underskott inte skall kunna ske genom att ackumulerade överskott från andra allmänna byråer tas i anspråk. Ett sådant förfarande, som inte är möjligt för de enskilda advokatbyråernas del, skulle enligt motionärerna vara oförenligt med principen om konkurrens på lika villkor.

I likhet med departementschefen anser utskottet att en resultatutjämning mellan de allmänna advokatbyråerna i praktiken skulle innebära en "koncernbildning" som inte skulle stå i överensstämmelse med den ställning i förhållande till enskilda advokater som de allmänna advokatbyråerna avses få. Över- eller underskott i verksamheten vid de olika byråerna får i stället balanseras från ett budgetår till ett annat. Om samma advokatbyrå under flera år visar underskott får som departe-

mentschefen uttalar tas upp frågan om byrån bör läggas ned eller omorganiseras. Någon avskrivning av ackumulerade underskott på en byrå genom ianspråktagande av ackumulerade överskott hos andra byråer bör på de skäl som anförts mot en resultatutjämning mellan olika byråer inte äga rum. Utskottet förutsätter att centralmyndigheten följer utvecklingen med uppmärksamhet och i så god tid lämnar förslag till erforderliga förändringar i verksamheten att den situationen inte skall behöva uppkomma att en byrå under en följd av år visar allt större underskott. Utöver vad sålunda anförts ger det här behandlade motionsyrkandet – som synes ha föranletts av vissa i propositionen återgivna synpunkter av DON -- inte anledning till några uttalanden från riksdagens sida. Motionen 1973:1734 i denna del bör ej föranleda någon riksdagens åtgärd.

I anslutning till vad nyss sagts bör framhållas att lönsamhetsprincipen inte kan tillämpas helt strikt vid de allmänna advokatbyråerna. Som angivits i det föregående får det i de fall där en mottagningsverksamhet visar sig olönsam göras en avvägning mellan kostnadskonsekvenserna och allmänhetens behov av juridisk service. I vissa fall, t. ex. vid mottagning på fångvårdsanstalt, kan det visa sig att de sociala skälen för mottagningsverksamheten talar med sådan styrka att verksamheten bör bedrivas även om ett visst underskott uppkommer. Det kan också från allmän synpunkt framstå som angeläget att anställda vid de allmänna advokatbyråerna åtar sig vissa uppdrag, bl. a. som likvidator, god man m. m., som inte ger inkomster som täcker kostnaderna. Utskottet finner det riktigt att på detta sätt uppkommande kostnader liksom kostnader för tolk (översättare) i enlighet med departementschefens förslag inte bör påverka rörelseresultatet, och utskottet ansluter sig till det förslag om finansiering av dylika kostnader genom ett särskilt driftbidragsanslag (Bidrag till allmänna advokatbyråer) som upptas i propositionen.

Av övriga anslag som föranleds av rättshjälpsreformen vill utskottet här endast beröra anslaget Rätthjälpskostnader. Anslaget avses täcka de rättshjälpskostnader (förmåner) som enligt rättshjälpslagen skall betalas av allmänna medel, dvs. framför allt ersättning till offentlig försvarare, offentligt biträde och biträde vid allmän rättshjälp. Enligt utskottets mening bör även de kostnader som inom exekutionsväsendet föranleds av den i samband med rättshjälpsreformen förutskickade befrielsen från avgifter enligt exekutionsavgiftskungörelsen (1971:1027) kunna belasta förevarande anslag (se prop. 1972:4 s. 337 och SFS 1973:142).

Det nuvarande anslaget Ersättning åt domare, vittnen och parter har till övervägande delen belastats med kostnader för ersättning till offentliga försvarare. Som nyss nämnts kommer kostnader för offentlig försvarare efter rättshjälpsreformens ikraftträdande att belasta det nya anslaget Rättshjälpskostnader. Kostnader för ersättning åt vittnen blir därigenom den största posten på anslaget. Detta bör därför,som departementschefen föreslår, i fortsättningen benämnas Ersättning åt vittnen m. m.

I propositionen föreslår Kungl. Maj:t riksdagen att under sistnämnda anslag för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.

I motionen 1973:600 framhålls att vittnesersättningen – som f. n. utgör högst 85 kr. om dagen jämte traktamente och reseersättning enligt särskilda regler – inte får hållas på en så låg nivå att svårigheter kan uppkomma att få fram vittnesmål. Motionärerna gör jämförelser med andra medverkande i rättegången och erinrar om att t. ex. ersättningen till nämndemän utgör 100 kr. om dagen jämte traktamente enligt allmänna resereglementet. Med hänvisning härtill yrkar motionärerna att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller att ersättningen av allmänna medel till vittnen m. fl. fr. o. m. den 1 juli 1973 fastställs till 100 kr. om dagen jämte traktamente enligt allmänna resereglementet.

Som utskottet framhöll föregående år vid behandlingen av en motion med ett likartat yrkande som det nu föreliggande är det angeläget att ersättningsbeloppens storlek inte får inflytande på allmänhetens beredvillighet att vittna inför domstol. Jämförelsen med den ersättning som utgår vid nämndemannauppdrag är emellertid enligt utskottets mening av mindre intresse, eftersom fullgörandet därav är av helt annan karaktär än vittnesinställelsen, som är grundad på en lagstadgad skyldighet som i rättskipningens intresse principiellt åligger envar. Med beaktande härav och med hänsyn till att ersättningsbeloppet för tidsspillan så sent som den 1 juli 1972 höjdes från 60 till 85 kr. finner utskottet att det f. n. saknas utrymme för den av motionärerna föreslagna förbättringen av vittnesförmånerna. Frågan bör emellertid fortlöpande följas med uppmärksamhet.

Utskottet godtar departementschefens medelsberäkning rörande ifrågavarande anslag och avstyrker bifall till motionen 1973:600.

Rättshjälpsreformens ikraftträdande

I enlighet med statsmakternas tidigare ställningstaganden skall rättshjälpsreformen träda i kraft den 1 juli i år. Som framgått av det föregående kommer därvid centralmyndighetsfunktionen att – i avbidan på domstolsverkets inrättande – förläggas till DON. Samtidigt skall sex rättshjälpsnämnder inrättas. Vidare kommer i samband med genomförandet och successivt därefter under nästkommande budgetår 30 allmänna advokatbyråer att inrättas.

I motionen 1973:1734 anförs att åtskilliga organisatoriska frågor ännu synes vara olösta, t. ex. frågorna om rekryteringen till och lönesättningen för tjänsterna både vid de allmänna advokatbyråerna och rättshjälpsnämnderna. Det sagda gäller enligt motionärerna också rättshjälpsnämndernas organisation och sammansättning m. m. I syfte att möjliggöra att viktiga organisatoriska frågor skall kunna lösas före reformens ikraftträdande yrkar motionärerna att riksdagen beslutar att reformen inte skall träda i kraft förrän den 1 januari 1974.

Vad beträffar rekryteringsbehovet till de 16 allmänna advokatbyråer som skall byggas upp på grundval av de nuvarande rättshjälpsanstalterna vill utskottet först peka på att det kan förväntas att flertalet av de nuvarande tjänstemännen vid dessa anstalter i mån av tillgång till tjänster

kommer att gå över till de allmänna advokatbyråerna eller rättshjälpsnämnderna. Departementschefen beräknar ökningen av antalet juristtjänster till sammanlagt nio vid de övertagna byråerna. Vid flertalet av de nya byråerna bör enligt departementschefen antalet jurister under uppbyggnadsskedet kunna begränsas till två eller tre. Utskottet har inte någon erinran mot departementschefens beräkning av personalbehovet under inledningsskedet. Några farhågor för rekryteringssvårigheter beträffande dessa tjänster behöver enligt utskottets mening inte hysas, särskilt som inte alla nya byråer måste vara inrättade den 1 juli; som angivits i det föregående avses inrättandet och uppbyggandet av dem äga rum successivt.

Rättshjälpsnämndernas sammansättning och organisation har utskottet berört i ett tidigare avsnitt. Av vad utskottet där anfört framgår att några organisatoriska svårigheter av den art motionärerna antytt inte torde föreligga. När det gäller personalbehovet för nämnderna, vilket av departementschefen beräknas till sammanlagt endast 14 handläggare och 32 biträden, vill utskottet peka på den anknytning mellan rättshjälpsnämnderna och vederbörande hovrätt som utskottet i det föregående uttalat sin anslutning till. Om det mot förmodan vid någon rättshjälpsnämnd skulle uppkomma svårigheter att omedelbart fylla hela personalbehovet, får hovrätten ställa personal till nämndens förfogande från de personalgrupper som är avsedda för hovrättens egentliga verksamhet. Med hänsyn härtill synes enligt utskottets mening motionärernas farhågor beträffande rättshjälpsnämndernas personalbehov sakna berättigande.

Utskottet vill tillägga att det vid genomförandet av en reform av så genomgripande art som den nu ifrågavarande naturligen inte kan undvikas att vissa övergångsproblem uppkommer. Dylika svårigheter kan emellertid med hänsyn till rättshjälpsreformens stora allmänna betydelse inte få föranleda att den uppskjuts.

Med stöd av det anförda avstyrker utskottet bifall till yrkandet i motionen 1973:1734 om uppskov med rättshjälpsreformens ikraftträdande.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

A. att riksdagen beträffande samråd mellan centralmyndigheten och landstingen avslår motionen 1973:1733 i denna del;

B. att riksdagen beträffande rättshjälpsnämnds sammansättning avslår motionen 1973:1733 i denna del;

C. att riksdagen beträffande budget- och ekonomisystem för de allmänna advokatbyråerna med avslag på motionen 1973:1734 i denna del godkänner de i propositionen 1973:74 angivna riktlinjerna för organisationen av samhällets rättshjälp i denna del;

D. att riksdagen beträffande budget- och ekonomisystem för rättshjälpsverksamheten i anledning av ovannämnda riktlinjer

ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om anslaget till rättshjälpskostnader;

E. att riksdagen godkänner ovannämnda riktlinjer i den mån de icke omfattas av vad utskottet ovan anfört och hemställt;

F. att riksdagen beträffande rättshjälpsreformens ikraftträdande avslår motionen 1973:1734 i denna del;

G. att riksdagen till *Allmänna advokatbyråer m. m.: Utrustning* på tilläggsstat III för budgetåret 1972/73 under andra huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 1 850 000 kr.;

H. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att inrätta högst 30 ordinarie tjänster för chef för allmän advokatbyrå med beteckningen r samt att vidta de övergångsåtgärder som behövs på grund av övertagandet av personal vid rättshjälpsanstalterna;

J. att riksdagen för budgetåret 1973/74 anvisar

1. till *Rättshjälpskostnader* ett förslagsanslag av 75 000 000 kr.,

2. till *Rättshjälpsnämnderna* ett förslagsanslag av 3 520 000 kr.,

3. till *Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet* ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

4. till *Bidrag till allmänna advokatbyråer* ett förslagsanslag av 300 000 kr.,

5. till *Allmänna advokatbyråer m. m.: Utrustning* ett reservationsanslag av 300 000 kr.;

K. att riksdagen

1. till *Ersättning åt vittnen m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 4 000 000 kr.,

2. avslår motionen 1973:600.

Stockholm den 25 april 1973

På justitieutskottets vägnar
ASTRID BERGEGREN

Närvarande: fröken Bergegren (s), herr Dockered (c), fröken Mattson (s), herrar Larfors (s), Jönsson i Malmö (s), Nygren (s), Polstam (c), Schött (m), Petersson i Röstånga (fp), Henmark (fp), Alf Pettersson i Malmö (s), Stjernström (c), Nilsson i Visby (s) och Lövenborg (vpk).

Reservation

vid punkten A

av herrar Dockered (c), Polstam (c), Petersson i Röstånga (fp), Henmark (fp) och Stjernström (c), som beträffande samråd mellan centralmyndigheten och landstingen anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "När det" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

När det – – – varje byrå. Av det anförda framgår visserligen att vissa möjligheter till informella kontakter mellan landstingen och centralmyndigheten kommer att föreligga åtminstone i ett inledande skede. Enligt utskottets mening föreligger emellertid starka skäl att under fastare former ta till vara landstingens hittillsvarande administrativa erfarenheter och kunskaper rörande rättshjälp i skilda former. Det måste också beaktas att landstingen av naturliga skäl lättare än en central myndighet kan bedöma lokala skiftningar i behovet av och tillgången till juridisk service. Mot den angivna bakgrunden bör därför i enlighet med vad som uttalas i motionen 1973:1733 centralmyndigheten åläggas att före beslut om etablering av allmän advokatbyrå eller mottagning eller vid prövning av indragning av sådan höra landstinget. Detta synes kunna ske genom att Kungl. Maj:t meddelar erforderliga anvisningar härom i instruktionen för DON, som t. v. skall vara centralmyndighet för rättshjälpen. Vad utskottet sålunda anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottets hemställan under A bort ha följande lydelse:

A. att riksdagen beträffande samråd mellan centralmyndigheten och landstingen i anledning av motionen 1973:1733 i denna del ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i detta hänseende anfört.

GOTAB 73 3757 S Stockholm 1973